

Χαιρετισμός του Γιάννη Μπουτάρη

Τον Γιάννη Καρατζόγλου γνώρισα πολλά χρόνια πριν, ως υψηλόβαθμο στέλεχος επιχειρήσεων και Οργανισμών που συμμετείχε σε εκδηλώσεις επαγγελματικών συνδέσμων, όπως κι εγώ. Είχα σχηματίσει από τότε την εικόνα ενός ανθρώπου σοβαρού, λιγομίλητου και χαμηλών τόνων, με άποψη για πάρα πολλά θέματα. Πολλά χρόνια αργότερα, ανακάλυψα τη λογοτεχνική του «φλέβα», όταν διαπίστωσα ότι έχει γράψει διάφορα λογοτεχνήματα, πεζά και ποιήματα.

Μετά την επαγγελματική του «αποστράτευση» ασχολήθηκε ενεργά με θέματα της ιστορίας της Θεσσαλονίκης με μελέτες, άρθρα και συμμετοχή σε συνέδρια. Η κατάληξη των ερευνών του ήταν να εκπονήσει Διδακτορική Διατριβή στο ΑΠΘ η οποία εγκρίθηκε παμπηφεί και τώρα εκδίδεται με το παρόν βιβλίο, για το οποίο μου ζήτησε να γράψω έναν χαιρετισμό.

Η ενεργός εμπλοκή μου στα θέματα της εβραϊκής ιστορίας της Θεσσαλονίκης και η γνώση μου του θέματος της διδακτορικής του διατριβής, καθώς και το περιεχόμενο του βιβλίου που, τελικά, εκδόθηκε δεν μου άφησαν ενδοιασμό για το χαιρετισμό αυτόν. Δεν είναι, ούτε μπορεί να είναι, φυσικά, ένας πρόλογος ή μια εισαγωγή στο βιβλίο, παρά μόνον ένας χαιρετισμός για την τεράστια προσπάθειά του να ασχοληθεί με ένα θέμα που, για πολλά χρόνια, έμενε κρυμμένο κάτω από το χαλί. Το θέμα των δωσιλόγων, των νεοπλούτων, αλλά και της συμπεριφοράς της πόλης γενικότερα, όσον αφορά στην ύπαρξη της εβραϊκής κοινότητας. Διαβάζοντάς το, αντιλήφθηκα, και αυτή είναι, φυσικά, προσωπική μου εκτίμηση, τους λόγους για τους οποίους η Θεσσαλονίκη χαρακτηρίζεται από πολλούς συντηρητική, οπισθοδρομική, αλλά και ...συμπρωτεύουσα και «ερωτική πόλη»... Διαβάζοντας με πολλή προσοχή αυτά που γράφει ο Γιάννης, αποτέλεσμα της εξαιρετικά συστηματικής έρευνας που έκανε, αντιλαμβάνεται κανείς τί συνέβη σε αυτήν την πόλη από την απελευθέρωση στο 1912 μέχρι τις αρχές του 50'.

Στην πόλη, μέχρι το 1912, είχε αναπτυχθεί ένας ιδιαίτερος κοσμοπολιτισμός, μία εξωστρέφεια, με ανεπτυγμένο εμπόριο, βιομηχανία, πνευματικές δραστηριότητες, και όλα αυτά βασίζονταν κατ' εξοχήν στην εβραϊκή κοινότητα, η οποία ήταν επηρεασμένη από τη γαλλική κουλτούρα. Ο αντισημιτισμός πάντα υπήρχε, αλλά ήταν ήπιος, δηλ. δεν υπήρχαν σοβαρές εκδηλώσεις του. Οι τρεις βασικές κοινότητες, εβραϊκή, οθωμανική και χριστιανική, ζούσαν αρμονικά. Η Θεσσαλονίκη συγκέντρωνε Ανατολή και Δύση ως ένα «σταυροδρόμι πολιτισμού» και αναφερόταν με τα προσωνύμια «Ιερουσαλήμ των Βαλκανίων» και «Μητέρα του Ισραήλ». Αυτό γιατί το 50% του πληθυσμού ήταν Σεφαραδίτες Εβραίοι, που είχαν έρθει στην πόλη κατά τα τέλη του 16^{ου} αι., εκδιωγμένοι από την Ισπανία της Ιεράς Εξέτασης. Εβραίοι υπήρχαν στην πόλη, ακόμη και π.Χ., κυρίως Ρωμαϊοί, αλλά σε πολύ μικρά ποσοστά. Με την απελευθέρωση το 1912, η εντολή της κεντρικής κυβέρνησης στην Αθήνα ήταν «να γίνει η πόλη ελληνική». Δώδεκα ξενόγλωσσες εφημερίδες, τετράγλωσσες ετικέτες προϊόντων, (έχουμε ακόμα ετικέτες προϊόντων του παππού μου σε τέσσερεις γλώσσες) δηλώνουν την πολύ-πολιτισμικότητα της πόλης. Ακόμη και επιγραφές καταστημάτων ήταν τρίγλωσσες ή τετράγλωσσες. Μια πό-

λη όπου πληθυσμιακά κυριαρχούσε το εβραϊκό στοιχείο με το οθωμανικό δεύτερο και τρίτο το χριστιανικό. Οι Εβραίοι ανήκαν σε όλες τις τάξεις, εργάτες, λιμενεργάτες, μικρέμποροι, μεγαλέμποροι, βιομήχανοι, τραπεζίτες, πλούσιοι και φτωχοί. Οι Εβραίοι αισθάνονταν Έλληνες, απλά άλλου θρησκευματος. Στον αλβανικό πόλεμο το απέδειξαν. Μετά την πυρκαγιά του 1917 και την έλευση του κύματος προσφύγων από τη Μ. Ασία το 1922, άλλαξε η πληθυσμιακή σύνθεση της πόλης και εντάθηκε ο αντισημιτισμός. Η εθνικιστική οργάνωση «3Ε» ήταν σαφώς αντισημιτική, με πολλές επιθέσεις εναντίων εβραϊκών στοιχείων, με αποκορύφωμα την επίθεση στον οικισμό Κάμπελ. Μετά, το 1941, ήρθαν οι Γερμανοί. Η εγκατάστασή τους στην πόλη ήταν κανονική κατοχή, με όλα τα χαρακτηριστικά του Ναζισμού.

Δεν θα αναφερθώ στο χαιρετισμό αυτόν στο Ολοκαύτωμα, ούτε σε αυτά που ακολούθησαν ή συνέβησαν κατά την περίοδο 1943-1945: την αποστολή του συνόλου του εβραϊκού πληθυσμού της πόλης στα στρατόπεδα Άουσβιτς, Μπίργκενάου κ.α., τις κατασχέσεις εβραϊκών περιουσιών, τους μεσεγγυούχους, τους απολυθέντες εβραίους λόγω απουσιών σε όποια δουλειά και να βρίσκονταν, ακόμη και στα σχολεία, το φόρο των πλουτησάντων και πολλά άλλα, ούτε στους δωσιλόγους και όλους τους συνεργασθέντες, με όποιο όνομα και να χαρακτηριστούν, αυτούς που ωφελήθηκαν από την καταστροφή. Η αποθέωση της αδιαφορίας της πόλης για την εξόντωση του εβραϊκού στοιχείου είναι η καταστροφή του εβραϊκού νεκροταφείου, του αρχαιότερου κι ενός από τα μεγαλύτερα εβραϊκά νεκροταφεία στην Ευρώπη. Καταστράφηκε από τις δημοτικές αρχές με την άδεια των Ναζί. Σημειωτέον ότι, σε καμία πόλη της Ευρώπης, οι Ναζί δεν κατέστρεψαν εβραϊκά νεκροταφεία. Μέχρι προ ολίγων ετών, δεν υπήρχε καν μία ένδειξη ότι σε αυτόν το χώρο του πανεπιστημίου υπήρχε το εβραϊκό νεκροταφείο. Ακόμη μεγαλύτερη ασέβεια είναι ότι οι πλάκες του νεκροταφείου χρησιμοποιήθηκαν ως οικοδομικά υλικά.

Το Ολοκαύτωμα άλλαξε τελείως την ταυτότητα της πόλης, μιας πόλης, μέχρι τότε, προοδευτικής, κοσμοπολίτικης και εξωστρεφούς. Κατέστρεψε το μέλλον της πόλης. Οι νέες τάξεις που αντικατέστησαν στην ουσία την εβραϊκή παρουσία ήταν άνθρωποι που δεν είχαν σχέση με την ιστορία της πόλης, το παρελθόν της, τα μνημεία της, και φυσικά τον εβραϊσμό, που, για πεντακόσια χρόνια, είχε δώσει στην πόλη το χαρακτήρα της.

Αυτό μας δίνει το βιβλίο του Γιάννη, την ιστορία της δεκαετίας 40'-50', που άλλαξε ουσιαστικά την ταυτότητα και φυσιογνωμία της πόλης, με βασικό αίτιο το Ολοκαύτωμα, καθώς και εν συνεχεία την απληστία των νεοφερμένων κατοίκων της. Οι «νεοφερμένοι», όποιοι κι αν ήταν, ξένοι ή κάτοικοι της πόλης, ένα πράγμα είχαν στο νου τους, πώς θα πλουτίσουν αρπάζοντας τις περιουσίες των εβραίων που χάθηκαν.

Χαιρετίζω την δουλειά του Γιάννη με σεβασμό και θαυμασμό για την υπομονή του να καταγράψει με κάθε λεπτομέρεια τί συνέβη αυτήν την δεκαετία, έτσι ώστε να μας προτρέψει να αποκαταστήσουμε την αστική συνείδηση που οι Θεσσαλονικείς είχαν κάποτε. Λέω τακτικά ότι δεν μπορείς να χτίσεις το μέλλον σου, αν δε γνωρίζεις το παρελθόν σου. Δεν μπορούμε, φυσικά, να αντιγράψουμε το παρελθόν, αλλά μπορούμε να πάρουμε πολλά σημαντικά διδάγματα.